

PM

Fästningsstaden - testbädd och dialog

Medverkande

Göteborgs Stads arbetsgrupp:

Sandra Trzil, projektledare, stadsbyggnadskontoret (beställare)

Alexandra Blennow, planarkitekt, stadsbyggnadskontoret

Tom Wennberg, arkeolog, Göteborgs stadsmuseum

Anette Lindgren, bebyggelseantikvarie, Göteborgs stadsmuseum

Charlotte Olsson, kommunikationsstrateg, stadsbyggnadskontoret

Representanter från framförallt trafikkontoret, park- och naturförvaltningen, fastighetskontoret och stadsdelsförvaltningen Centrum har deltagit vid olika tillfällen.

Konsult:

Daniel Ericsson, landskapsarkitekt, Nyréns Arkitektkontor (uppdragsansvarig)

Nico van Gelderen, landskapsarkitekt, Nyréns Arkitektkontor

Urban Nilsson, byggnadsantikvarie, Nyréns Arkitektkontor

Markus Moström, grafisk formgivare, Brand Essence

Detta PM är sammanställt av Sandra Trzil.

Innehåll

Bakgrund	4
Fästningsstadens logotyp	5
Testbädd – var och hur?	7
Att nå ut	12
På plats	14
Bänkar och soffor	14
Skyltar vid bastionsspetsen	15
Skylt på Basarbron	16
Bilaga 1 – Sammanfattning dialog	18
Sociala medier	18
Enkät svar	18
Dialog på plats	19
Bilaga 2 - Skyltarna	20

Bakgrund

Inom ramen för Trygg, vacker stad har Stadsbyggnadskontoret under 2018 haft i uppdrag att i samverkan med andra förvaltningar och andra berörda ta fram gestaltungsprinciper för Fästningsstaden. I projektet ingick även att testa att lyfta fram Fästningsstaden på en utvald och för denna historiska berättelse viktig plats samt att hämta in synpunkter från göteborgare och besökare. Projektet har till hälften finansierats genom Trygg, vacker stads budget för 2018 och till hälften av Trafikverket, som med sitt projekt Västlänken berör fästningslämningar och arbetar med att ta fram lämpliga stärkande åtgärder.

Projektet utgår från handlingsprogrammet för ett stärkt riksintresse Göteborg förstärkt: Fästningsstaden (2017), som ger strategier för att lyfta fram de synliga och försvunna spår från när Göteborgs stadskärna var befäst. I handlingsprogrammet föreslås berättelsen om fästningsstaden bindas samman med en fästningspromenad. Fästningsstadens form och funktion förtydligas genom återskapade entréer, historiska stadsrum tillgängliggörs och aktiveras och allt knyts ihop i ett nytt besökscentrum.

Handlingsprogrammet Göteborg förstärkt: Fästningsstaden föreslår att berättelsen om fästningsstaden lyfts fram genom en fästningspromenad förbi viktiga historiska stadsrum.

Fästningsstadens logotyp

Ett inledande steg i projektet var att ta fram en logotyp för fästningsstaden. Redan i handlingsprogrammet har idén kommit upp och en första symbol för fästningsstaden har tagits fram av Anna Reuter Metelius, RM kulturmiljöspecialister och Cecilia Gärde, MARELD landskapsarkitekter. Med utgångspunkt i denna symbol och stadens grafiska profil har Markus Moström, Brand Essence, tillsammans med de medverkande i projektet tagit fram en logotyp för Fästningsstaden - en kombination av namnet och symbolen.

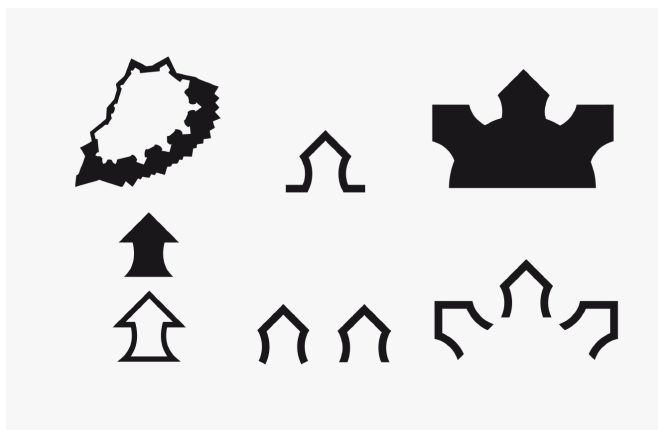
Fästningsstadens logotyp.

Ett flertal olika varianter till förenklad symbol har testats med slutsatsen att det är för fästningsstadens identitet viktigt med den specifika och igenkännbara formen som utgår från fästningens geografiska utbredning och läge.

Göteborgs stads typografi är både vacker och funktionell och kan enkelt implementeras för fästningsstadens identitet. Inom trycksaksproduktion använder staden Gotham som huvudtypsnitt och denna har valts för namnet Fästningsstaden i varianten Gotham Bold helt i versaler. Bokstavsavståndet har ökat något för att skapa en bättre läsbarhet.

Huvudfärgen för logotypen är den mörkblåa färgen ur stadens grafiska profil (RGB: 63/85/100, HEX# 3f5564, CMYK: 76/53/41/33, PMS: 7545C/546U).

Logotypen kan appliceras på bland annat informationsskyltar, olika markeringar, trycksaker. En variant med texten placerad vertikalt ovanför symbolen kan användas på exempelvis banner. För specifika appliceringar kan det behövas göras mindre anpassningar.

Symbol ur handlingsprogrammet överst till vänster. Olika varianter på förenklad symbol och logotyp.

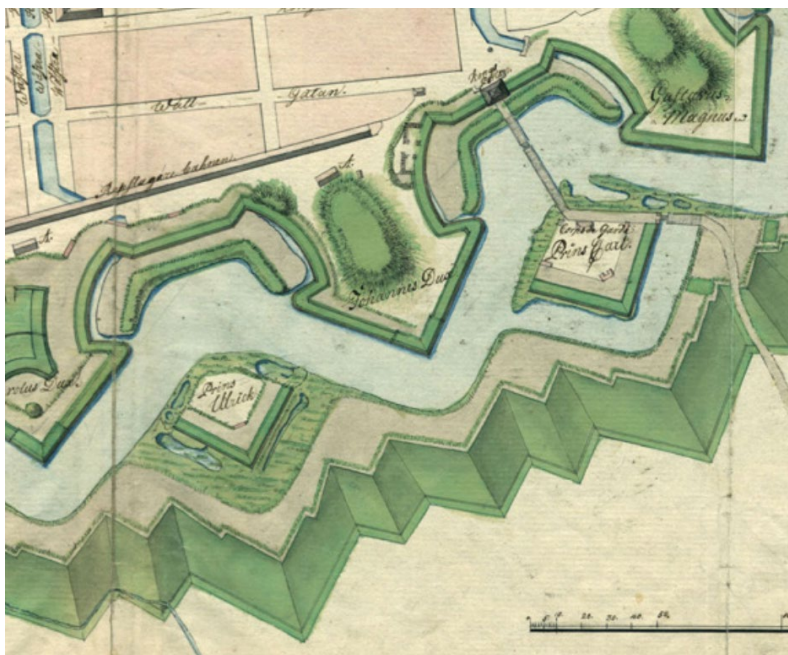
Testbädd – var och hur?

I Göteborgs stadskärna finns många spår från tiden då staden var en befäst stad, bland annat vallgraven som omgärdade staden. En av de tydligaste bastionsspetsarna längs med Vallgraven finns vid Kungstorget. Tidigare reste sig här bastionen Johannes Dux. Detta är ett viktigt historiskt stadsrum där det går att överblicka flera skeden ur stadens utveckling och som har stor potential att förmedla fästningsstadens historia. Dessutom ligger det i anslutning till välanvända gångstråk och nära kollektivtrafik. Basarbron och bastionsspetsen vid Basargatan valdes av projektgruppen för att testa hur berättelsen om fästningsstaden och förståelse för de historiska spåren kan lyftas fram för de som använder och besöker platsen.

Huvudsyfte med testbädden var att tydliggöra och berätta om att det finns tydliga spår från Fästningsstaden just på denna plats. Samtidigt var ambitionen att stärka plastbildningen vid kajkanten, som idag omgärdas av parkering. På en del av parkeringsytan och utmed kajkanten placerades nya soffor och bänkar som stärkte möjligheten till att mötas, vila och ta del av utsikten mot Vallgraven och Kungsparken. För att förmedla information om platsen och projektet valdes både två traditionella skyltar med information och en mer interaktiv skylt på Basarbron. Under tiden testbädden pågick var ett tiotal parkeringsplatser avstängda.

Flygbild på Kungstorget med omgivning med lager från grundkartan. Bastion Johannes Dux utgör en del av kajkanten idag, utbredningen på muren visas med vitt fält.

Utsnitt ur kartan från 1795, bastionen Johannes Dux. Till vänster om bastionen ravelin Prins Ulrich, som idag är Floras kulle i Kungsparken. Till höger Kungsporten, en av stadens fem entréer.

Till vänster vy från Basarbron mot bastionsspetsen och Kungsparken med Stora Teatern. Till höger ytan vid bastionsspetsen utvald för testbädden, som idag upptas av parkering, liksom hela kajen.

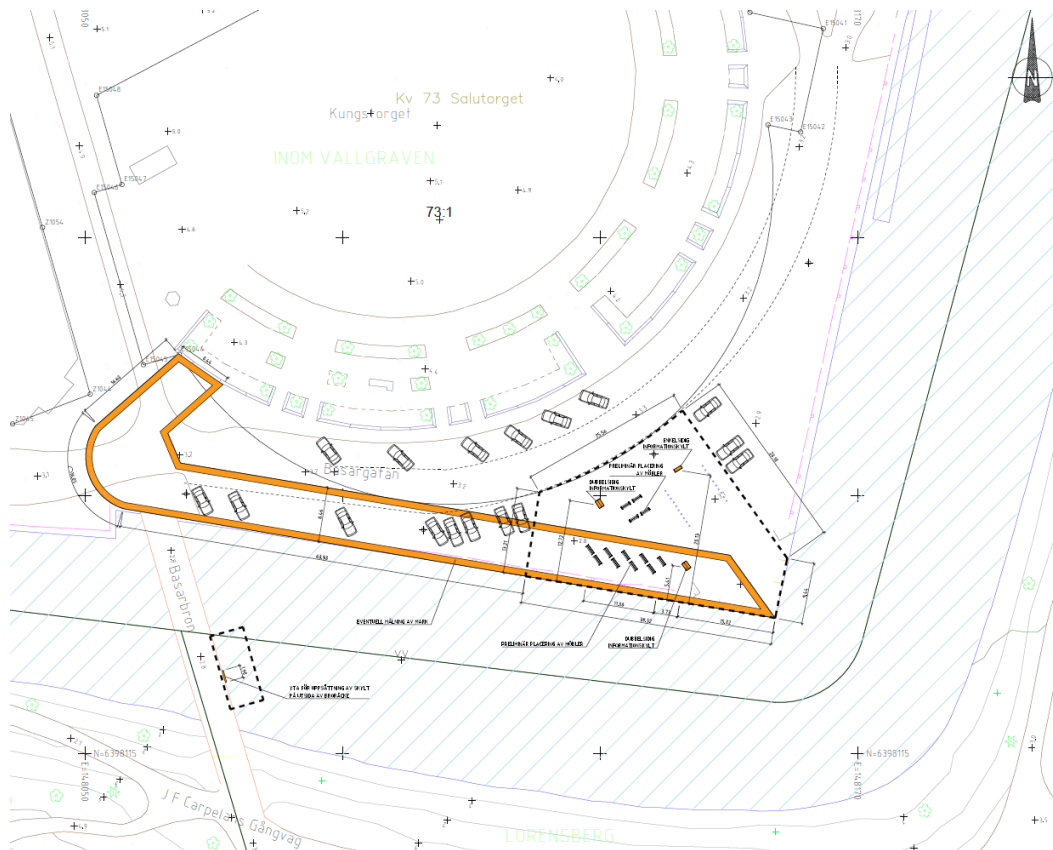
Skyltar och bänkar designades av Nyréns Arkitektkontor i samverkan med projektgruppen och tillverkades av Trygg, vacker stads kvalitetshöjande arbetslag på Park- och naturförvaltningen.

Inför testbäddens uppförande har tillfälligt bygglov, tillstånd från polisen för nyttjande av allmän plats samt tillstånd för ingrepp i fornlämning sökts och erhållits. Park- och naturförvaltningen utförde både uppsättning av möbler och återställning av platsen efter testbädden.

Under arbetets gång har även andra idéer kommit upp och undersökts. Nyréns Arkitektkontor har undersökt möjligheter till att skapa lite mer storslagna åtgärder för att berätta om platsens historia, exempelvis genom en konstruktion som i full skala visar bastionsmurens höjd, utformning och utbredning. En sådan åtgärd bedömdes vara för

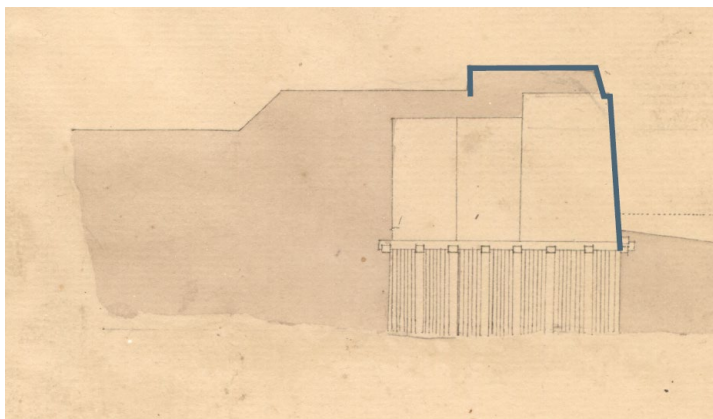
komplex och kostsam för att utgöra en tillfällig åtgärd, med frågor som grundläggning och tillgänglighetsanpassning som kräver fördjupade studier.

Ett enklare sätt att visa på hur storslagen bastionen var kunde ha varit genom att markera murens läge och bredd genom markering/målning i marken. Denna idé har dock inte heller kunnat genomföras med hänsyn till en begränsad budget och tid för upphandling.

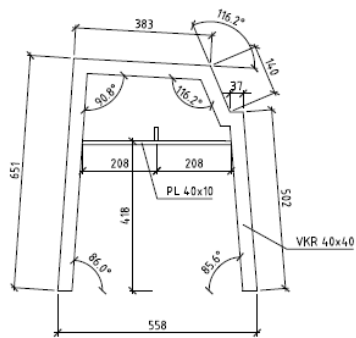

En tidig skiss över testbädden, med förslag på att markera murens utbredning på en del av ytan i färg på marken.

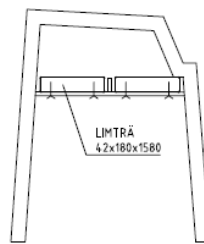
Inspiration för utformning av bänkarna och sofforna kommer från bastionens profil. Ramen har gjorts i svetsade stålprofiler målade i en grönblå färg, RAL 5001, och sitttyta i organowood behandlat trä.

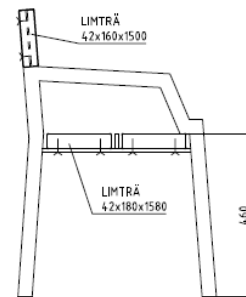
Sektion av en bastion, karta från 1733, Krigsarkivet.

BÄNK
VY STOMME
SKALA 1:20

BÄNK
VY
SKALA 1:20

SOFFA
SEKTION STOMME MED TRÄSITS
SKALA 1:20

Ritning på bänk och soffa.

Uppsättning av bänkar, stenarbete.

Ett förslag på en dubbelsidig och en enkelsidig skylt med vädertåliga skivor (Dibond) samt en skylt med polykarbonatskiva som fästs upp på Basarbrons räcke har tagits fram. Ramar har anpassats i höjd och lutning för att vara lätt tillgängliga och tillverkats i stålprofiler i samma RAL 5001 som bänkar/soffor. Skivmaterial till skyltar har tillhandahållits av Floda Systemskylt AB som kommunen har ramavtal med.

En illustration på hur bastionens mur såg ut har tryckts på polykarbonatskivan. Illustrationen har tagits fram av Alexandra Blennow, stadsbyggnadskontoret. Intill illustrationen har det funnits instruktion på svenska och engelska om hur man hittar rätt vy genom skivan så att illustrationen sammanfaller med bastionsspetsen och vattenytan och man får uppfattning om murens läge och höjd.

Illustration på bastionens mur som i rätt skala trycktes på polykarbonatskivan.

På de andra skyltarna fanns information och bilder om platsens historia samt om projektet. Texterna, översättning till engelska och layout har gjorts av stadsbyggnadskontoret, med bidrag från Göteborgs stadsmuseet.

Baner med Fästningsstadens logotyp längs med Basargatan.

Att nå ut

Information om projektet och testbädden har skickats ut genom kommunens olika kanaler samt via pressmeddelande till media. Som en del av kommunikation om projektet och testbädden trycktes även ett bokmärke med inbjudan och delades ut till bibliotek i olika stadsdelar. Baner med fästningsstadens logga hängdes upp längs med Basargatan en vecka innan invigning av testbädden och gav platsen till känna på längre håll. Under invigningshelgen har även en webb-annons med inbjudan att besöka testbädden funnits på Göteborgs-Postens hemsida.

Till vänster bokmärke med Fästningsstadens logotyp och information om testbädd. Till höger inlägg på Göteborgs stads Instagram-konto. Nedan annons på gp.se.

På kommunens webbsida för stadsutveckling skapades en sida med information om Göteborg förstärkt: Fästningsstaden med nyheter om testbädden.

<https://stadsutveckling.goteborg.se/fastningsstaden/>

Under testbäddperioden har på stadsutvecklingswebben funnits en enkät med frågor om hur fästningsstaden ska tillgängliggöras och lyftas och om den pågående testbädden. Knappt 25 engagerade medborgare har besvarat enkäten.

Under testbäddens period har inlägg gjorts på Göteborgs Stads Facebook och Instagram och överlag positiva kommentarer har inkommit.

I bilaga 1 finns sammanfattning av enkätsvaren och vad som har kommit fram i dialogen på plats och i sociala medier.

Testbädden och Fästningsstaden har uppmärksammats av kommunens nyhetstidning Vårt Göteborg och lokaltidningen GöteborgDirekt. Ett kort nyhetsinslag med intervju har sänts av P4 Göteborg. Göteborgs-Posten har intervjuat Tom Wennberg, arkeologen på Göteborgs stadsmuseum, och skrivit om fästningen Göteborg och dess roll och betydelse när det begav sig.

På plats

Skyltar och möbler var uppställda på bastionsspetsen vid Basargatan och på Basarbron mellan 14 september och 14 oktober 2019. Första helgen, fredag den 14 till söndag den 16 september, har stadsbyggnadskontoret och Göteborgs stadsmuseum funnits på plats under några timmar för att informera om och svara på frågor om testbädden och stadens arbete med att lyfta fram stadens historia. De förbipasserande var försiktigt nyfikna och flera överraskades över att stadens historiska spår syns så tydligt på platserna man dagligen använder. Flera lockades till platsen efter att de hade hört om testbädden i media. Antal besökare var klart avhängig av vädret och skylten på bron väckte mest intresse. Under hela testbäddens period har platsbildningen med bänkar och soffor använts flitigt vid fint vädret och framförallt vid lunchtid.

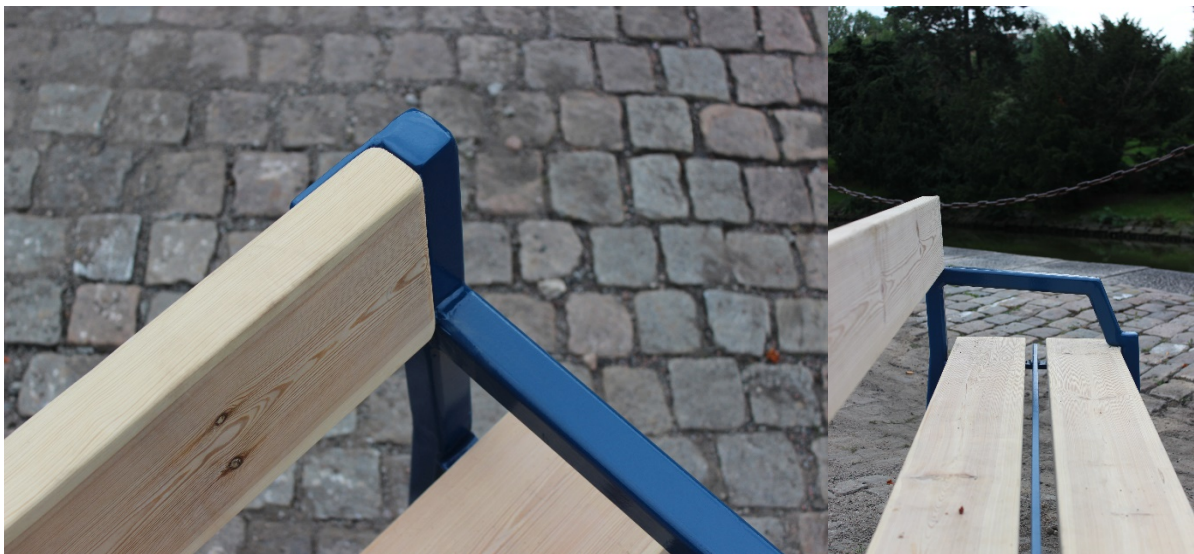
Bästa solläge med utsikt över Vallgraven och Kungsparkens grönska.

Bänkar och soffor

För att ge plats åt bänkar och soffor har ett 10-tal parkeringsplatser vid Basargatan varit tillfälligt avstängda. De fyra sofforna har placerats längs med kajen vända mot det blågröna stadsrummet och eftermiddagssolen. De fyra bänkarna placerades två och två, dock tyvärr på ett något för långt avstånd mellan bänkpåren för att vara optimal för en grupsittning.

Bänkar och soffor på plats vid bastionen. Sofforna vänder sig mot väst och erbjuder vy mot Vallgraven och Kungsparken. Bänkarna är placerade i grupp.

Soffa, detaljer.

Skyltar vid bastionsspetsen

Skyltarna innehöll information på svenska och engelska. På den enkelsidiga skylten som placerades mitt i axeln från Kungstorget till bastionsspetsen fanns det information om fästningsstaden Göteborg och platsens historia. Den dubbelsidiga skylten berättade dels om Göteborg förstärkt: Fästningsstaden dels om arbetet med gestaltungsprinciper och testbädden.

Hela testbäddsyten vid bastionsspetsen vid Basargatan med skyltar, soffor och bänkar uppställda. Den enkelsidiga skylten med information om platsen i förgrunden.

Den dubbelsidiga skylten närmast bastionsspetsen med information om arbetet med Göteborg förstärkt: Fästningsstaden.

Skylt på Basarbron

Skylten på Basarbron visade på ett effektivt sätt hur bastionsmuren såg ut när fästningen var som mest utbyggd. I informationsrutan fanns det instruktion om hur man ska stå så att illustrationen linjerar bastionsspetsen och muren får rätt höjd ovan vattenytan. Denna skylt väckte mest nyfikenhet och var väldigt strategiskt placerad i ett välanvänt gångstråk. Flera berättade dock under dialogen att de i vardagsrutin passerat förbi skylten många gånger utan att stanna till och ta del av innehållet. Skylten lockade också till kreativa ytttringar som graffitti och fick saneras två gånger mot slutet av testbäddperioden.

Genomsiktig skylt med illustration på Basarbron. Med hjälp av illustrationen tryckt på polykarbonatskivan kunde man få en uppfattning om hur den gamla bastionsmuren förhöll sig till dagens kaj. Skylten har klämts fast i räckes trästolpar.

Skylten fanns intill ett välanvänt stråk.

Bilaga 1 – Sammanfattning dialog

Sociala medier

Under tiden testbädden pågick har inlägg gjorts på Göteborgs Stads Facebook och Instagram vid två tillfällen. Ett fåtal användare har lämnat överlag positiva kommentarer om själva testbädden och ett fåtal har passat på att diskutera andra stadsbyggnadsprojekt i närområdet, bland annat byggnation av Vasabron. De som har tyckt till om testbädden har uttryckt att det är en bra och cool idé att lyfta stadens historia på och att det är bra med något nytt för turister. Någon har tyckt att det behövs fler bänkar och någon föreslagit att staden borde satsa på uppvärmda betongbänkar som i Hjo hamn. Ett förslag var också att ha AR (augmented reality) som stöd för promenaden och utnyttja möjligheterna med dagens smartphones.

Enkät svar

Projektgruppen har tillsammans med Nyréns Arkitektkontor tagit fram lämpliga frågeställningar att använda i dialogarbetet. Enkäten har utformats med hjälp av stadsbyggnadskontorets kommunikationsenhet och varit publicerad på stadsutveckling.goteborg.se under tiden testbädden pågick. Förutom frågor om fästningsstaden och testbädden kunde man besvara några generella frågor om bland annat ålder, kön, var man bor, varför och hur ofta man besöker platsen. Enbart 24 personer har besvarat enkäten, men med stort engagemang. De flesta bor i centrala Göteborg och är mellan 26–65 år, majoriteten är män. Majoriteten rör sig genom centrala stan mer än 3 ggr i veckan för arbete, skola och nöje.

De som har svarat på enkäten tycker att skyltar och ljusinstallationer/belysning är ett bra sätt att lyfta fram historien. De ser att det är extra bra om det kompletteras med digitala verktyg som AR och VR (virtual reality) samt guidning i mobilen, exempel Higabs app. En person tror inte på VR eller QR-koder, då hen menar att det är dyrt och utesluter vissa och det är bättre med all info i samma media. Flera vill kunna jämföra hur det såg ut då vs. idag. Kikare, hologramskyltar eller via app i mobilen föreslås. De vill att appen ska kunna kopplas till GPS, så att det automatiskt plingar till i mobilen när du är på en historiskt intressant plats och får info direkt. Men även för att guidas i rätt riktning. En vill ha ljud i appen som hörselskadade kan ta del av, samt ljudinstallationer. Många vill ha fysiska skyltar med bilder och gillar förslaget och placeringen i promenaden, men vill ha instruktion på den fysiska skylten om appen. En tycker att det är en bra tanke att markera var fästningsmuren gick med speciell typ av stenläggning eller färg samt att markera murens höjd men inte utefter hela sträckningen. Jämförelse på skylten med annat objekt eller byggnad. En påpekar att det är viktigt att informationen kan nå alla oavsett förkunskaper och förutsättningar. Broschyrer, tidskrifter, artiklar i dagspress, bra hemsida nämns också.

De som har svarat på enkäten vill bli guidade genom spår eller markörer i marken, så som gatstenar, målade stenar, pilar, skyltar, informationstavlor, och skulpturer. De vill ha bilder på skyltarna som visar på hur det såg ut förr, antingen i AR/VR eller illustration/konstverk. Flera vill ha guidning i mobilen, pilar/GPS som visar hur du ska gå för att komma till nästa plats. De vill också bli guidade av stenstolpar i samma material och liknande utformning som den gamla befästningen samt att det ska kompletteras med en tydlig karta, digitalt och i papper (för t.ex. turister). De gillar förslaget, tycker det är

snyggt, stör inte, lätt att följa. Flera vill också ha en guide som leder grupper. Vissa tycker att guiden ska vara utklädd.

Utformning av skyltar och bänkar

Någon tycker att texterna är lätta att förstå, men texten är för lång. Höjden på skylten och utformningen är bra. Bra med bilder på skyltarna. De gillar speciellt skylten på bron, fast de tycker att illustrationen ska vara svartare/ha mer kontrast/vara mer markerad och mer verklighetstrogen.

En person gillar färgen. En tycker att bänkarna och sofforna är jättefina och hoppas de får vara kvar men hade gärna satt dem närmre varandra så det går att sitta mitt emot varandra och åt båda hållen. Flera tycker att det är bra placering - bra att det går att sitta för sig själv och titta på vatten och grönska. De gillar utsikten och vill gärna ha bord till för picknick. Plexiskylten var pedagogisk, tycker en. Någon tycker att bänkar och soffor "skär sig" mot befintliga, äldre soffor på t.ex. bastionsplatsen. Hade man inte kunnat ta upp deras form och färg på något sätt? Jättekul att det skapas mötesplatser.

Dialog på plats

Första helgen då testbädden var på plats, fredag den 14 till söndag den 16 september, har stadsbyggnadskontoret och Göteborgs stadsmuseum funnits på plats vid Basargatan och på Basarbron under några timmar för att informera om och svara på frågor om testbädden och arbetet med att lyfta fram stadens historia. Antal besökare varierade beroende på tiden och vädret, men de flesta var mycket positiva. Många var förvånade och positivt överraskade. Flera tyckte att de lärde sig något nytt och för flera var det en aha-upplevelse. Flera hade gärna haft fler flaggor på plats på testbädden – något som tog uppmärksamhet. Flera tyckte att testbädden skulle vara kvar längre och några att Basarbron var en bra plats. Sammanfattningsvis var det mycket engagemang och nyfikenhet hos besökare.

Bilaga 2 - Skyltarna

På den enkelsidiga skylten fanns det information och fästningsstaden Göteborg och platsens historia.

Den dubbelsidiga skylten berättar dels om Göteborg förstärkt: Fästningsstaden dels om arbetet med gestaltungsprinciperna och testbädden.

Skyltarna har även haft en del med QR-kod, hänvisning till stadens hemsida för stadsutveckling och stadens logotyp.

Plexiskylten på Basarbron innehöll illustration av och information om fästningsmuren.

BASTION JOHANNES DUX

På denna plats reste sig förr bastionen Johannes Dux. Bastionen upptog ytan från Södra Larmgatan över Kungstorget fram till vallgraven. Den största ombyggnaden pågick mellan 1694 och 1698. En mäktig grästensmur reste sig drygt 6 meter över vallgraven. En mindre vall byggdes ovanpå för att ge skydd åt försvaret och kanoner. Sammanlagt blev den nya bastionshöjden cirka 8 meter. I Biopalatsets källare kan du fortfarande se resterna.

I bastionerna byggdes mingångar och bombsäkra rum, så kallade kasematter. Det går fortfarande att besöka kasematter vid Sahlgrensgatan, utanför Sociala huset, där bastionen Carolus Dux tidigare fanns.

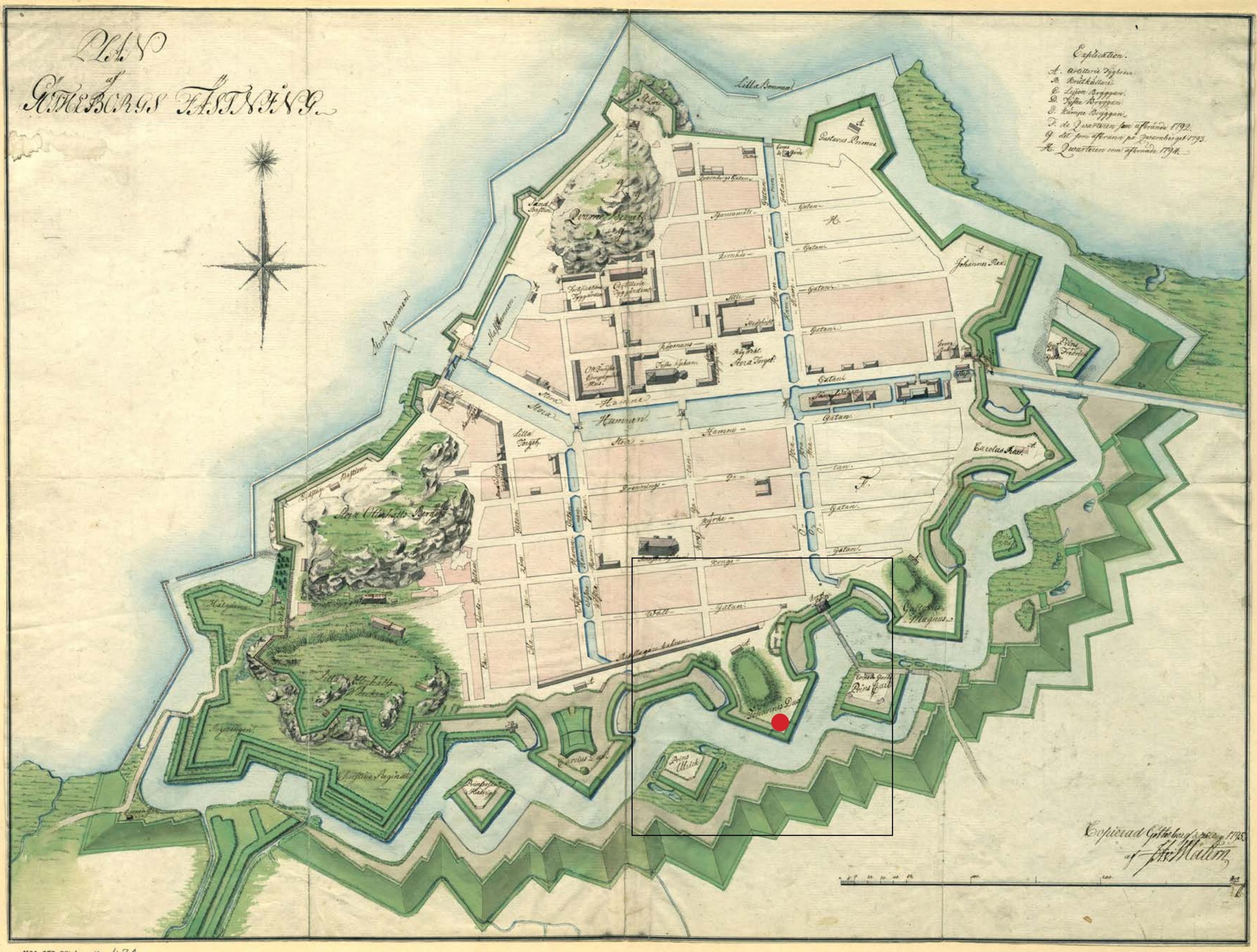
En annan del av fästningens försvar var ravelinerna som var vattenomslutna bastioner i vallgraven. I Kungsparken strax väster om Basarbron kan du se Floras kulle, en grön kulle där ravelinen Prins Ulrich tidigare fanns. Strax öster om bastionen Johannes Dux fanns en av stadens fem entréer, Kungsporten.w

FÄSTNINGSSTADEN GÖTEBORG

Göteborg grundades 1621 och byggdes som en modern fästningsstad enligt holländska principer. En enklare vall med vallgrav var stadens första skydd. Befästningarna byggdes senare ut med ett dubbelt vallsystem. Mot slutet av 1600-talet påbörjades ännu en genomgripande ombyggnad efter en plan av generalkvartermästare Erik Dahlbergh då vallarna ersattes med kraftiga murar.

När fästningen var som mest utbyggd i mitten av 1700-talet, var den en av de starkaste i norra Europa. Men redan i början av 1800-talet började fästningsmurarna rivas, eftersom de var i dåligt skick och staden behövde växa. På fältvallen utanför vallgraven, planterades Nya allén. Senare anlades Kungsparken, enligt 1866-års plan för stadens utvidgning och blev ett grönt bälte som omgav den gamla staden innanför vallgraven.

Gatustrukturen från den ursprungliga stadsplanen och kanalerna, vallgraven, bastionsresterna, den obebyggda fältvallen samt skansarna Lejonet och Kronan är en del av dagens Göteborg och viktiga kännetecken för staden.

Plankarta över Göteborg från 1795 som visar befästningarna fullt utbyggda (Krigsarkivet). Röd prick visar du är.

Map over Gothenburg from 1795 which shows the fortifications fully built (Krigsarkivet). The red dot on the map shows where you are.

Utsnitt ur plankarta från 1795 med bastion Johannes Dux. 1. Ravelin Prins Ulrich. 2. Kungsporten. 3. Vallén ovanpå muren, som också syns i bilden nedan.

View from map from 1795 with the bastion Johannes Dux. 1. Ravelin Prins Ulrich. 2. Kungsporten. 3. The rampart on top of the wall, as shown in the picture below.

Kungsporten var en av fem entréer till staden. Den låg strax öster om bastionen Johannes Dux, där den nuvarande hållplatsen Kungsportsplatsen ligger. Illustration från 1790.

Kungsporten was one of five entrances to the city. It was situated east of the bastion Johannes Dux, where the tram stop Kungsportsplatsen is today. Illustration from 1790.

ENGLISH

In this particular spot stood once the bastion, Johannes Dux. The Bastion occupied the whole surface from Södra Larmgatan and across Kungstorget to the moat. It was mainly rebuilt between the years 1694 and 1698. A mighty stone wall rose six meters above the moat. A smaller rampart was built on top to provide protection for the defense and cannons. In total, the new bastion was about eight meters tall. In the basement of the cinema Biopalatset, it is still possible to see the remains of the bastion Johannes Dux.

Inside the bastions mine galleries and bomb proofed rooms were built, so-called casemates. You can still visit the casemates at Sahlgrensgatan, outside the Sociala huset, where the bastion Carolus Dux used to be.

Another part of the fortress's defense were the so called ravelines which were water enclosed bastions in the moat. West of Basarbron in Kungsparken, can Floras kulle be seen, the green hill where ravelin Prince Ulrich used to be. East of the bastion Johannes Dux is one of the five entrances to the city, Kungsporten.

FORTRESS CITY OF GOTHENBURG

Gothenburg was founded in 1621 and built as a modern fortified city according to Dutch principles. A simple wall with moat was the city's first defense. The fortifications were later rebuilt with a double-walled system. Towards the end of the 17th century, an even more thorough rebuilding was initiated according to a plan by Erik Dahlbergh, and at this point the walls were replaced with even heavier walls.

In the middle of the 18th century the development of the fortress reached its peak and it was at that point in time one of the strongest in northern Europe. The demolition began already in the beginning of the 19th Century as the fortress walls were in poor condition and the city needed to grow. On the outer defenses outside the moat, a new boulevard, Nya allén, was created. Later, according to the 1866-year masterplan Kungsparken was established, which is a green belt surrounding the old city inside the moat.

The street structure from the original city plan and the canals, the moat, the remains of the bastions, the undeveloped rampart and the sconces Lejonet and Kronan are still part of Gothenburg and some of the city's most significant features.

FÄSTNINGSSTADEN

GÖTEBORG FÖRSTÄRKT: FÄSTNINGSTADEN

Göteborg grundades 1621 och byggdes som en modern fästningsstad enligt holländska principer. I Göteborgs stadskärna finns många spår från den ursprungliga stadsplanen och tiden då staden var en av de starkaste fästningarna i norra Europa. Det är gator, kanaler, vallgraven, bastionsresterna, den obebyggda fältvallen, skansarna Kronan och Lejonet som idag är några av stadens viktigaste kännetecken och ett spännande kulturarv på platser som vi använder dagligen.

Göteborgs Stad vill lyfta fram och stärka stadens kulturarv för de som bor i och besöker staden. Berättelsen om staden och stadens historia ska tydligare gå att förstå när du rör dig genom stadskärnan.

Handlingsprogrammet Göteborg förstärkt: Fästningsstaden fokuserar på att visa var i stadskärnan det går att utläsa resterna från när staden var befäst. De viktiga historiska platserna och byggnadsverken lyfts fram genom informationsskyltar, markbeläggning, stämningsskapande belysning och utvalda möbler. Platserna knyts ihop till en fästningspromenad som kan vara både informativ och avkopplande.

Handlingsprogrammet föreslår hur berättelsen om fästningsstaden Göteborg kan bli tydligare.

The action programme suggests how the story about the fortified city of Gothenburg can be told.

De viktigaste platserna från Göteborgs historia och resterna från befästningarna lyfts fram och kopplas ihop till en fästningspromenad. Platserna som är viktiga är exempelvis de bevarade bastionsresterna på Kungshöjd (1) med storslagen utsikt över älven, Stora Hamnkanalen (2), som var bland det första som byggdes när staden grundades samt de fem historiska entréer, som idag går att utläsa i namn som Kungsportsplatsen (3) och Lilla Bommen (4). En båttur skulle kunna komplettera promenaden och ge en upplevelse av fästningsstaden från vattnet.

The most significant historical places of Gothenburg and the remains of the fortifications are enhanced and linked together to a Fortress Promenade. The significant places are for example the preserved remains of the bastion at Kungshöjd (1) with its grandiose view over the river, Stora Hamnkanalen (2), that was one of the first constructions when the city was founded as well as the five historical entrances of the city, that today can be understood through names such as Kungsportsplatsen (3) and Lilla Bommen (4). A boat trip could complete the promenade and give an experience of the fortified city of Gothenburg from the water.

- **PROMENAD**
PROMENADE
- **BÅTTUR**
BOAT TRIP
- **INFORMATIONSSKYL**
INFORMATION SIGN
- **INFORMATIONSP**
INFORMATION SPOT
- **PORTAR OCH BOMMAR**
LAND GATES AND WATER GATES
- **HISTORISKA STADSRUM**
HISTORICAL SITES
- **BESÖKSCENTRUM**
VISITOR CENTRE

ENGLISH

Gothenburg was founded in 1621 and built as a modern fortified city according to Dutch principles. The city centre of Gothenburg contains many traces of the original masterplan and the days when the city was one of the strongest fortresses in northern Europe. The streets, the canals, the moat, the remains of the bastions, the undeveloped rampart, the sconces Kronan and Lejonet are today some of the city's most significant features and represents an exciting cultural heritage right in the heart of the places that we use daily.

The City of Gothenburg wants to highlight and strengthen the city's cultural heritage for those who live in and visit the city. The story about the city and the city's history will be easier to understand whilst moving through the city centre.

The action programme Göteborg förstärkt: Fästningsstaden focuses on making the remnants of the fortified city visible and understandable. The important historical places and buildings are highlighted through information signs, paving, enhancing lighting and selected furniture. The places are linked together creating a Fortress Promenade that is both informative and relaxing.

FÄSTNINGSTADEN

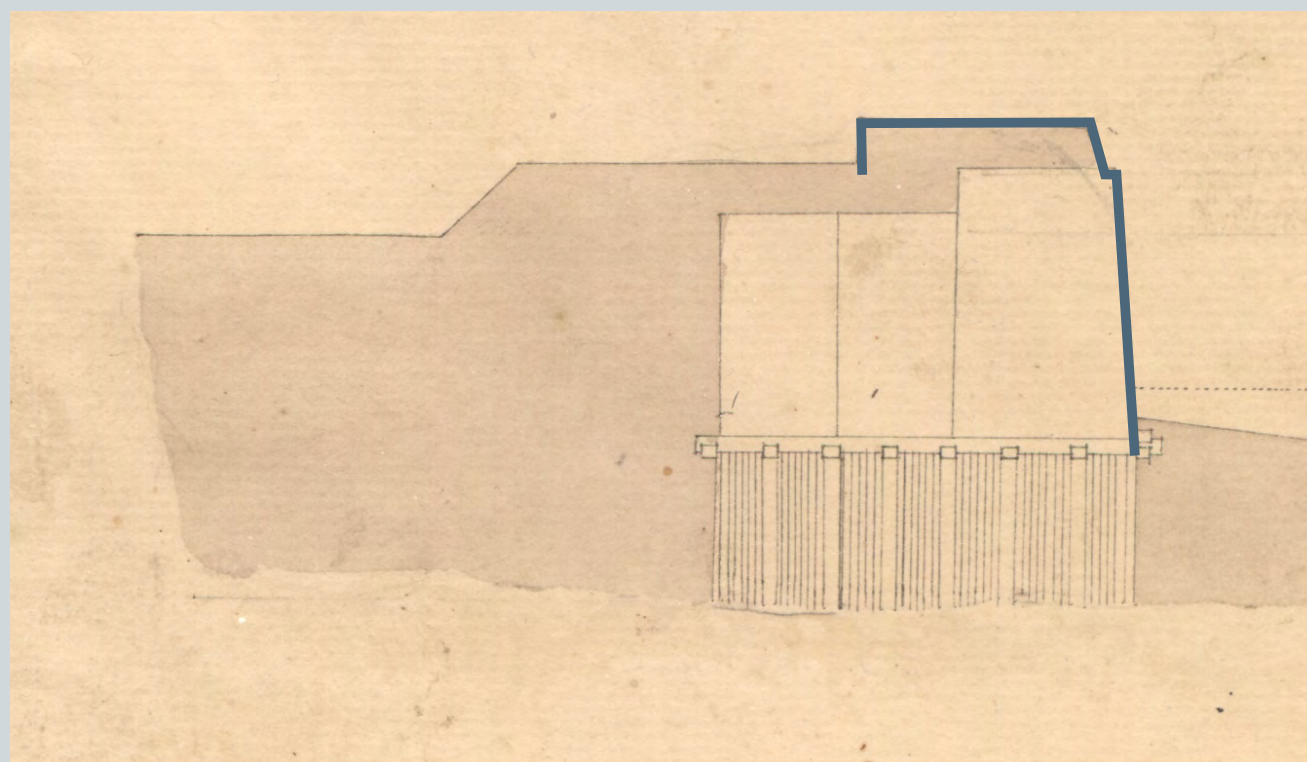
HUR SKA VI VISA FÄSTNINGSTADEN?

Just nu testar vi ett sätt att visa Fästningsstaden. Skyltarna, de specialutformade bänkarna längs med kajen och skylten på Basarbron med illustration av muren som omgav staden utgör en testbädd. Vi provar oss fram till bästa sätt att berätta om Göteborgs historia samt skapa nya platser att mötas, stanna upp på och vila.

I handlingsprogrammet Göteborg förstärkt: Fästningsstaden finns de viktigaste historiska platserna utpekade och förslag om att binda ihop dem till en fästningspromenad. På några platser är de historiska spåren tydliga. På andra ställen har spåren försvunnit men möjligheten att lyfta fram dem finns när staden byggs om. Till exempel längs med älven vid Skeppsbron och Kvarnberget samt i Centralenområdet. Det här kan inte hända direkt utan kommer att ske över tid. För att fästningspromenaden ska hänga ihop behövs en gemensam gestaltning.

Detta gör vi nu - skapar ett urval av exempelvis skyltar, möbler, färger och markmaterial som sedan kan användas när fästningsstadens platser upprustas och promenaden binds ihop. Vi jobbar inom Trygg, vacker stad i samverkan mellan stadens olika förvaltningar och bolag och med stöttning av Trafikverket.

Tyck till om vår testbädd och om hur vi på bästa sätt berättar om Fästningsstaden! På stadsutveckling.goteborg.se hittar du mer information. Slå dig gärna ner på en bänk och njut av utsikten mot Vallgraven och Kungsparken.

Sektion av en bastion, 1733 (Krigsarkivet).

Outline of a bastion, 1733 (Krigsarkivet).

På Gustav Adolfs torg hittar du denna relief av fästningsstaden Göteborg. Med en gjuten modell skulle man även kunna visa hur stadens portar eller något annat byggnadsverk såg ut.

At Gustav Adolf's square you will find this relief of the fortified city of Gothenburg. With a model like this the gate to the city or other historical buildings could be depicted.

Inspiration till denna bänk har vi fått från profilen på de mäktiga bastionerna som skyddade staden, se bilden till vänster.

The inspiration for this bench comes from the outline of the powerful bastions that protected the city, as shown the picture to the left.

Särskild utformad markbeläggning, skulle kunna göra det lättare att följa fästningspromenaden, som i förslaget ovan (bild Nyréns).

Designed pathways could make it easier to follow the Fortress Promenade, as shown in the proposal (picture Nyréns).

ENGLISH

HOW CAN WE EXHIBIT THE FORTIFIED CITY OF GOTHENBURG?

This is a pilot study to test different ways of presenting the fortified city of Gothenburg. These signs, the custom-made benches along the quayside, the sign on the Basar Bridge, with the illustration of the wall that surrounded the city, all are a part of the pilot. We are seeking the best way to tell Gothenburg's history and create new places to meet, pause for a while and contemplate.

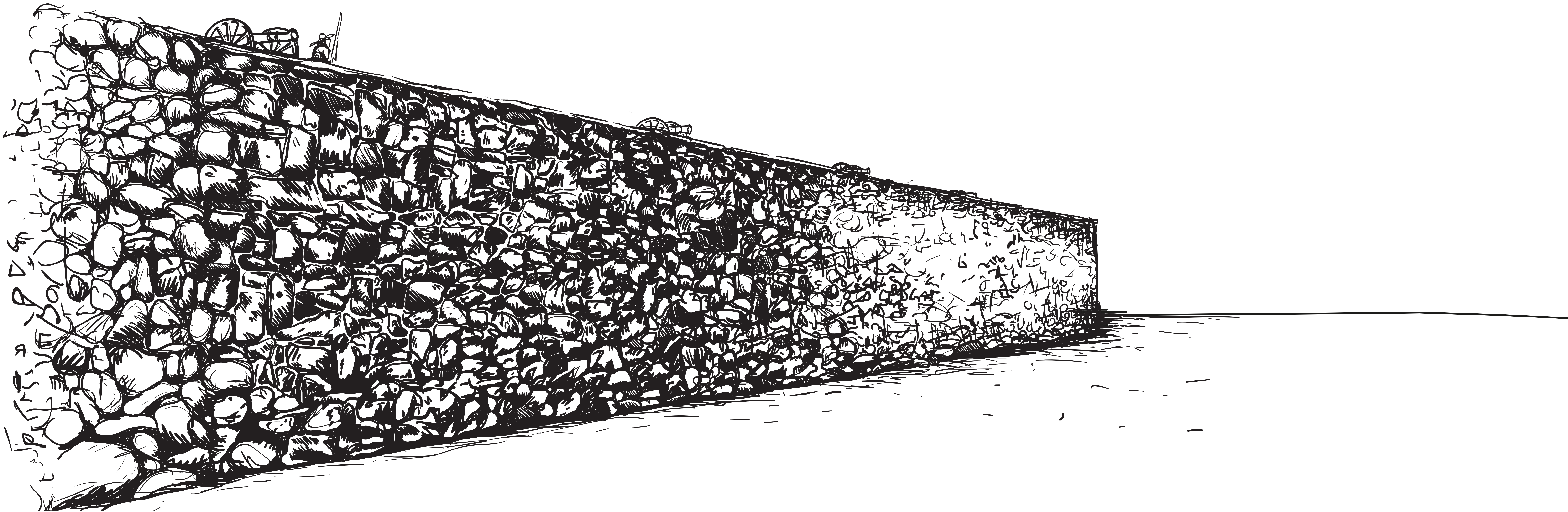
The action programme Göteborg förstärkt: Fästningsstaden identifies the most important historical sites and proposes to link them together to a Fortress Promenade. In some places, the historical traces are visible. In other places the traces may have disappeared, but as these places are being redeveloped an opportunity has arisen to make history visible again. Example of such areas are along the riverside at Skeppsbron and Kvarnberget, and in the Central station area. To complete the Fortress Promenade is going to take time and a shared design concept will be necessary in order to keep it cohesive.

Right now, we make a selection of sign boards, furniture, palette of colors and ground materials which will be used throughout as the various places are being refurbished and the promenade is completed. The project is led by Trygg, vacker stad, which is collaboration between the city's various departments, and the project is supported by the Swedish Transport Administration.

Please let us know what you think of the pilot and give us your suggestions how we best can tell the story of the fortified city of Gothenburg! At stadsutveckling.goteborg.se you will find more information. Please, have a seat on a bench and enjoy the view over the moat and Kungsparken.

FÄSTNINGSTADEN

BASTION JOHANNES DUX

Göteborg grundades 1621 och byggdes som en modern fästningsstad enligt holländska principer. När fästningen var som mest utbyggd var den en av de starkaste i norra Europa. I början av 1800-talet började fästningsmurarna rivas, eftersom de var i dåligt skick och staden behövde växa. Gatustrukturen från den ursprungliga stadsplanen, kanalerna, vallgraven, bastionsresterna samt skansarna Lejonet och Kronan är en del av dagens Göteborg och stadens viktiga kännetecken.

Mellan Södra Larmgatan över Kungstorget fram till Vallgraven reste sig förr bastionen Johannes Dux. Den cirka 6 meter höga gråstensmuren reste sig över vallgraven precis vid den nuvarande kajen. Om du tittar genom glaset får du en uppfattning om den mäktiga muren som omgav hela staden.

Gör så här:

Ställ dig så att du kan se att kanten på den illustrerade muren går i linje med bastionsspetsen. Du kan behöva ställa dig på tå eller böja dig lite för att se i rätt vinkel. Testa också att backa eller komma närmare.

Vill du veta mer gå in på stadsutveckling.goteborg.se.

ENGLISH

Gothenburg was founded in 1621 and built as a modern fortified city according to Dutch principles. When the development of the fortress reached its peak, it was one of the strongest in northern Europe. The demolition began in the beginning of the 19th century as the fortress walls were in poor condition and the city needed to grow. The street structure from the original city plan and the canals, the moat, the remains of the bastions, the undeveloped rampart and the sconces Lejonet and Kronan are still part of Gothenburg and some of the city's most significant features.

The bastion Johannes Dux occupied the whole surface from Södra Larmgatan and across Kungstorget to the moat. The approximately 6-meter-high granite wall rose over the moat, exactly where the current quayside is. Looking through the glass, you get an idea of the mighty wall that surrounded the whole city.

Do this:

Stand in a position so that you are able to see the edge of the illustrated wall aligned with the tip of the bastion. You might need to get up on your toes or bend to see it in the right angle. Try to take a step backwards or forwards.

If you want to know more visit stadsutveckling.goteborg.se.

FÄSTNINGSSTADEN